ความต้องการจำเป็นในการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียน*

A NEEDS ASSESSMENT OF LEARNING ECOSYSTEM MANAGEMENT FOR DEVELOPING STUDENT ENTREPRENEURSHIP

รัฐศาสตร์ นพรัตน์วงศกุล[1], เสาวนี สิริสุขศิลป์[2] และ วัลลภา อารีรัตน์[3]

Rattasath Noppharatwongsakul[1], Saowanee Sirisuksilp[2] and Wallapha Ariratana[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1-3]Khon Kaen University, Thailand

Corresponding Author's Email: saotri@kku.ac.th

วันที่รับบทความ : 10 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 19 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 21 พฤษภาคม 2569

Received 10 May 2026; Revised 19 May 2026; Accepted 21 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาศึกษาสภาพปัจจุบัน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) แบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) แบ่งการดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดและสร้างแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า นำไปทดลองใช้กับผู้บริหารและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.991 และค่าอำนาจจำแนกทั้งฉบับเท่ากับ

Citation:

*รัฐศาสตร์ นพรัตน์วงศกุล, เสาวนี สิริสุขศิลป์ และ วัลลภา อารีรัตน์. (2569). ความต้องการจำเป็นในการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(4), 1321-1333.

Rattasath Noppharatwongsakul, Saowanee Sirisuksilp and Wallapha Ariratana. (2026). A Needs Assessment Of Learning Ecosystem Management For Developing Student Entrepreneurship. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(4), 1321-1333.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

0.867 ขั้นตอนที่ 2 เก็บข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นจากกลุ่มตัวอย่าง 525 คน ใน 5 เขตตรวจราชการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie & Morgan

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) นโยบายการจัดการเรียนรู้ (2) หลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการ (3) ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ (4) วิถีการเรียนรู้ (5) เครือข่ายความร่วมมือ สภาพปัจจุบันของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.11) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.55) เมื่อจัดลำดับความต้องการจำเป็นพบว่ามีระดับความต้องการจำเป็นมากที่สุด 2 ด้าน คือ ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ และด้านเครือข่ายความร่วมมือ ($PNI_{Modified}$ = 0.47)

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น, ระบบนิเวศการเรียนรู้, ความเป็นผู้ประกอบการ, นักเรียนมัธยมศึกษา, การจัดการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to investigate the current and desirable states and to conduct a needs assessment for managing the learning ecosystem to develop student entrepreneurship in secondary schools. The study employed a mixed-methods approach based on an exploratory sequential design, divided into two distinct phases. The first phase involved a synthesis of relevant literature and research to establish the conceptual framework and develop a rating-scale questionnaire. This instrument was piloted with a group of 30 school administrators and teachers (non-sample group) to evaluate its psychometric properties, yielding a reliability coefficient of 0.991 and a discrimination power of 0.867. In the second phase, data regarding current states, desirable states, and priority needs were collected from a sample of 525 participants across five regional inspection areas in Northeastern Thailand. The sample size was determined using the Krejcie and Morgan table.

The findings revealed that the management of learning ecosystems for developing student entrepreneurship comprises five components: (1) learning Policy, (2) entrepreneurship curriculum, (3) learning resources, (4) Way of learning, and (5) collaborative networks. The overall current condition of learning ecosystem management for developing student entrepreneurship in secondary schools was at a moderate level ($\overline{X}$ = 3.11), while the overall desirable condition was at a high level ($\overline{X}$ = 4.55). Component-wise analysis indicated that the two areas demonstrating the highest needs were learning resources and collaboration network ($PNI_{Modified}$ = 0.47).

Keywords: Needs Assessment, Learning Ecosystem, Entrepreneurial Competency, Secondary School Students, Educational Management

บทนำ

ความเป็นผู้ประกอบการเป็นทักษะสำคัญควรได้รับการส่งเสริมตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะในการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) เนื่องด้วยการพัฒนาทักษะชีวิตและความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างนวัตกรรมทั้งในด้านเทคโนโลยีและสังคม ซึ่งสามารถเพิ่มมูลค่าและสร้างโอกาสให้กับตนเองและสังคมได้อย่างยั่งยืน ประเทศไทยจึงได้กำหนดคุณลักษณะของผู้ประกอบการไว้ในคุณลักษณะย่อยของการเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 สำหรับผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) หากแต่ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีการพัฒนาหลักสูตรความเป็นผู้ประกอบการที่เป็นระดับพื้นฐานและยังคงมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเพื่อการเป็นผู้ประกอบการ โดยผลการวิจัยเกี่ยวกับนโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาเยาวชน พบว่า การพัฒนาทักษะความเป็นผู้ประกอบการมีในบางโรงเรียนที่มีศักยภาพสูงเท่านั้นซึ่งเน้นเพียงการเสริมทักษะด้านการตลาดและการค้าขายมากกว่าการพัฒนาทักษะสำคัญอื่น ๆ (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา, 2563) ซึ่งการพัฒนาทักษะสมรรถนะ และคุณลักษณะของผู้ประกอบการที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในโลกการทำงาน

จำเป็นต้องมีระบบนิเวศการเรียนรู้ที่สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566)

เนื่องจากระบบนิเวศการเรียนรู้เป็นแนวทางในการเรียนรู้ยุคใหม่ที่มีความเป็นพลวัตและมีความสัมพันธ์กับส่วนต่าง ๆ เสมือนระบบนิเวศของธรรมชาติที่แต่ละหน่วยเกื้อหนุนส่งเสริมระหว่างกันอย่างเป็นระบบ (ธีระ ราชาพล, 2567) ด้วยเหตุนี้ระบบนิเวศการเรียนรู้จึงถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญของแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการสร้างปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกช่วงวัย นอกจากนี้ แผนปฏิรูปการศึกษาก็ได้ให้ความสำคัญกับการสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและส่งเสริมการเรียนรู้แบบที่ผู้เรียนกำหนดเส้นทางและจังหวะการเรียนรู้ได้เอง (Personalized Learning) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ทว่าปัจจุบันประเทศไทยยังคงเผชิญกับปัญหาเกี่ยวกับระบบนิเวศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต ทั้งในด้านความพร้อม (Availability) และการเข้าถึง (Accessibility) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) ทั้งนี้ในการศึกษาเกี่ยวกับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของการบริหารวิชาการสู่การพัฒนากรอบความคิดผู้ประกอบการของนักเรียนมัธยมศึกษา พบว่า การจัดระบบนิเวศการเรียนรู้มีลำดับความต้องการจำเป็นสูงที่สุด (ปรเมศวร์ ชะรอยนุช และคณะ, 2024)

การพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ในสถานศึกษาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการที่จำเป็น รวมทั้งวิเคราะห์สาเหตุและแนวทางในการพัฒนา (อานนท์ ปานะจำนงค์ และคณะ, 2566) โดยสถานศึกษาจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้ประกอบการตามบริบทของแต่ละสถานศึกษา ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำในการผลักดันให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จ รวมทั้งต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคีเครือข่ายต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์จริงในด้านการประกอบอาชีพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566) ผู้บริหารโรงเรียนควรวางแผนการดำเนินงานเชิงรุกในด้านระบบนิเวศเพื่อสร้างนักเรียนผู้ประกอบการ (School Entrepreneur Development Ecosystem) เพื่อให้เกิดแนวทางอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ (ปรเมศวร์ ชะรอยนุช, 2565) การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียน โดยวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการ

จำเป็นในการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์แก่สถานศึกษาในการเตรียมความพร้อมให้แก่เยาวชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ ของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

การทบทวนวรรณกรรม

1. การพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องมีสมรรถนะในการรับมือกับความไม่แน่นอนและความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว (McCallum, E. & Bantani Education, 2019) สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้นถือเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่สุด (Determinant Phase) ในการบ่มเพาะความเป็นผู้ประกอบการ เนื่องจากเป็นช่วงที่บุคลิกภาพเริ่มก่อตัวและนักเรียนยังคงมีทางเลือกในเส้นทางอาชีพที่เปิดกว้าง (Lin, J. et al., 2022) นอกจากนี้ เป้าหมายของการจัดการศึกษาในมิตินี้ยังมุ่งหวังให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตและอาชีพที่หลากหลาย เช่น ทักษะการคิดขั้นสูง ทักษะการทำงานเป็นทีม และการเป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อสังคม (The Secondary Educational Service Area Office Khon Kaen, 2024; Office of the Education Council, 2024)

2. แนวคิดเรื่องระบบนิเวศการเรียนรู้ถูกนำมาใช้เป็นสัญญะเปรียบเทียบจากทางชีววิทยาเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนและพึ่งพาอาศัยกันระหว่างผู้เรียนและสภาพแวดล้อม (Toutain, O. et al., 2020; The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2012) ระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพควรเป็นระบบที่เป็นพลวัต (Dynamic) และประกอบด้วยหน่วยปฏิบัติและปัจจัยเกื้อหนุนที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย (Rocha R. G. et al., 2024; Lindner, J. 2020) องค์ประกอบสำคัญของระบบนิเวศการเรียนรู้ความเป็นผู้ประกอบการตามแนวทางของสากลและองค์กรความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ประกอบด้วย 8 ด้านหลัก ได้แก่ (1) นโยบายและยุทธศาสตร์ (2) ทรัพยากร (3) การบริหารจัดการและภาคีเครือข่าย (4) ครูและบุคลากรทางการศึกษา (5) หลักสูตร (6) รูปแบบการเรียนรู้ที่

นอกเหนือจากหลักสูตรปกติ (7) การวัดและประเมินผล และ (8) การสนับสนุนเส้นทางอาชีพและการบ่มเพาะธุรกิจ (McCallum E. & Bantani Education, 2019; Lindner J., 2020)

สรุป การจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการสำหรับนักเรียน คือ การบริหารจัดการสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อบ่มเพาะทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนความคิดสู่การปฏิบัติ สร้างสรรค์นวัตกรรม และรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายซึ่งเป็นช่วงวัยสำคัญที่สุดในการค้นหาความถนัดและเลือกเส้นทางอาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความต้องการจำเป็นในการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียน ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแบบขั้นตอนเชิงสำรวจ (Exploratory Sequential Design) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากร

ประชากร (Populations) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู/หัวหน้ากลุ่มบริหารวิชาการ และตัวแทนคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนละ 3 คน จาก 931 โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตตรวจราชการที่ 10 – 14 ปีการศึกษา 2568 รวม 2,793 คน ซึ่งมีกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยดังนี้

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 525 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษา 175 แห่ง กำหนดขนาดตามตาราง Krejcie & Morgan และใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Stratified Sampling) ดังนี้ ขั้นที่ 1 สุ่มแบบยกกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ได้จังหวัดตัวแทน 5 จังหวัด จาก 5 เขตตรวจราชการ ต่อมา ขั้นที่ 2 สุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วน ได้โรงเรียนตัวแทนแต่ละจังหวัดดังนี้ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 34 โรงเรียน 102 คน, จังหวัดนครพนม จำนวน 28 โรงเรียน 84 คน, จังหวัดขอนแก่น จำนวน 46 โรงเรียน 138 คน, จังหวัดบุรีรัมย์จำนวน 36 โรงเรียน 108 คน และจังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 31 โรงเรียน 93 คน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ตรวจสอบคุณภาพดังนี้ ความตรงเชิงเนื้อหา ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ 11 ท่าน พิจารณา 1) โดยใช้เกณฑ์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ≥ 0.5 ได้ผล IOC = 0.939 2)ความเชื่อมั่น ทดลองใช้กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน ได้ค่า Cronbach's Alpha = 0.991 และอำนาจจำแนก (Item-Total Correlation) = 0.867 ซึ่งถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพสามารถนำไปเก็บข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ จากกลุ่มตัวอย่าง 525 คน ระหว่าง พฤศจิกายน 2568 – มกราคม 2569 ได้รับคืนครบ ร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยซอฟต์แวร์สถิติ หาค่าร้อยละ ค่ากลาง ค่าการกระจาย และดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) โดยเทียบกับเกณฑ์การแปลผลของ สุวิมล ว่องวาณิช (2558) ที่ระบุว่า $PNI_{Modified}$ ตั้งแต่ 0.30 ถือว่ามีความต้องการจำเป็นสูง จากนั้นจัดลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย และนำเสนอในส่วนสรุปผลและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการวิจัยสามารถแสดงผลการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา

องค์ประกอบ	สภาพปัจจุบัน		สภาพที่พึงประสงค์		ความต้องการจำเป็น	ลำดับ
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$PNI_{Modified}$	3
1) ด้านนโยบายการจัดการเรียนรู้	2.85	1.37	4.63	0.82	0.46	3
2) ด้านหลักสูตรการเป็นผู้ประกอบการ	2.84	1.38	4.60	0.85	0.46	1
3) ด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้	2.84	1.37	4.61	0.82	0.47	5
4) ด้านวิถีการเรียนรู้	2.84	1.39	4.60	0.87	0.45	1
5) ด้านเครือข่ายความร่วมมือ	2.79	1.34	4.59	0.87	0.47	3
Total	2.83	1.37	4.60	0.85		

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติที่ 2.83 โดยด้านที่มีระดับการปฏิบัติสูงที่สุด คือ ด้านนโยบายการจัดการเรียนรู้ โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติที่ 2.85 ส่วนด้านที่มีระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติที่ 2.85 ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยของระดับการปฏิบัติมากที่สุดคือ ด้านนโยบายการจัดการเรียนรู้ โดยมีค่าเฉลี่ยการปฏิบัติที่ 4.63 ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ ด้านเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยระดับการปฏิบัติที่ 4.59 และเมื่อนำผลต่างของสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษามาวิเคราะห์พบว่าการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นในระดับสูงทุกด้าน ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า ระดับสูงสุดมีอยู่ 2 ด้าน คือ ด้าน

ทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ และด้านเครือข่ายความร่วมมือ ($PNI_{Modified}$ = 0.47) ส่วนองค์ประกอบที่มีความต้องการจำเป็นต่ำที่สุดมี 1 ด้าน เช่นกัน คือ ด้านวิถีการเรียนรู้ ($PNI_{Modified}$ = 0.45) ทั้งนี้แต่ด้านมีค่าความต้องการจำเป็นใกล้เคียงกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายเพื่อให้เห็นประเด็นการวิจัยที่สอดคล้องกับผลงานวิจัยในอดีตและผลงานวิชาการที่ผ่านมาได้ดังนี้

1) ผลการวิจัยพบว่าเครือข่ายความร่วมมือมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในสภาพปัจจุบัน ($\bar{X}$ = 3.08) ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับผลการศึกษาของ Rocha, R.G et al. (2024) ที่พบว่าปัญหาสำคัญในการศึกษาความเป็นผู้ประกอบการสำหรับนักเรียน คือ ความร่วมมือมักเกิดขึ้นในลักษณะกระจัดกระจายและขาดความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ที่ยั่งยืน ในบริบทไทยปัญหาเพิ่มเติมคือการที่สถานศึกษายังติดอยู่ในรูปแบบการสอนแบบตั้งรับ (Passive Learning) และขาดกลไกเชื่อมโยงกับภาคเอกชน ทำให้ระบบพี่เลี้ยง (Mentor) และศิษย์เก่าไม่สามารถถ่ายทอดประสบการณ์ได้อย่างเป็นระบบ (จิตรสุดา ลิ้มเกรียงไกร, 2022; ปรเมศวร์ ชะรอยนุช, 2565) ส่วนภาพที่พึงประสงค์สูงที่สุดคือด้านนโยบายและทรัพยากรการเรียนรู้ สะท้อนความจำเป็นเร่งด่วน 2 ประการ ได้แก่ ประการที่หนึ่งต้องมีนโยบายที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ผู้บริหารต้องกำหนดนโยบายส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการที่เป็นรูปธรรม โดยมุ่งเน้น การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมการสร้างอุปนิสัยผู้ประกอบการ และการสนับสนุนครูผู้ขับเคลื่อนในพื้นที่ (Rocha et al., 2024; Toutain et al., 2019; ปรเมศวร์ ชะรอยนุช, 2565) ประการต่อมาต้องมีทรัพยากรที่เหมาะสมกับบริบทจริงของโรงเรียน ประกอบด้วย สื่อการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชุมชน พื้นที่สร้างสรรค์ (Maker Space) และแหล่งทุนสนับสนุนกิจกรรม (พิทยา บุณยศิวาพงศ์, 2566; Lin et al., 2022) ทั้งนี้ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของ (Toutain et al., 2019)

2) ผลการวิจัยพบว่าทุกองค์ประกอบมีความต้องการจำเป็นสูง โดยเฉพาะด้านทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ และด้านเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Rocha, R.G et al.; Liu H. et al (2021) ที่ระบุว่า การบริหารจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ในภาพรวมมีความจำเป็นมากที่สุด เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและการพัฒนาที่เป็นระบบโดยอาศัยวิสัยทัศน์ของผู้นำสถานศึกษาเป็นแรงขับเคลื่อนหลักในการจัดสรรทรัพยากรและสร้าง

วัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุน เช่นเดียวกันกับ Pugh, R. et al. (2021) และ Lin, J. et al. (2022) ที่เน้นว่าความรู้เป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุด แต่ความรู้เชิงลึก (Tacit knowledge) มักฝังอยู่ในตัวบุคคลและบริบททางสังคม ดังนั้นเครือข่ายทางสังคมจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงทรัพยากรที่สถาบันเดียวไม่สามารถมีได้ เนื่องจากโรงเรียนไม่สามารถจัดการศึกษาผู้ประกอบการได้โดยลำพังจึงควรทำหน้าที่เป็นศูนย์บ่มเพาะ (Incubator) ที่ฝังตัวอยู่ในระบบนิเวศขนาดใหญ่ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Toutain, O. et al. (2019) และปรเมศวร์ ชะรอยนุช (2565) ที่อธิบายว่า ความจำเป็นด้านเครือข่าย คือ สร้างความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการตลาด และทุนมนุษย์ที่ต้องมุ่งเน้นการร่วมมือกับสถานประกอบการในพื้นที่เพื่อร่วมออกแบบหลักสูตรที่ยืดหยุ่นและตอบสนองความต้องการของตลาดงาน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ฯ อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งยังมีช่องว่างจากสภาพที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาความต้องการจำเป็น พบว่าด้านที่ควรพัฒนาเร่งด่วนคือด้านทรัพยากรฯ และด้านเครือข่ายความร่วมมือ ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประกอบด้วย** 1.1 ผลการวิจัยพบช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์อย่างมีนัยสำคัญ สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรเร่งกำหนด KPIs ของการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียน เพื่อลดช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ให้แคบลงอย่างมีประสิทธิภาพ 1.2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านทรัพยากรการเรียนรู้และด้านเครือข่ายความร่วมมือมีความต้องการจำเป็นสูงสุด สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด จัดสรรงบประมาณพัฒนา Maker Space และสร้างกลไกเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายด้านการพัฒนาผู้ประกอบการนักเรียนจากในชุมชน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาวิจัยเพื่อสร้างกลยุทธ์ในการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ 2.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เพื่อออกแบบและพัฒนารูปแบบการจัดการระบบนิเวศการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นด้านทรัพยากร

เพื่อการเรียนรู้และเครือข่ายความร่วมมือซึ่งมีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด โดยทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบในบริบทโรงเรียนมัธยมศึกษาจริง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยครั้งนี้ ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการทุนวิจัยสำหรับคณาจารย์บัณฑิตศึกษา เพื่อให้สามารถรับนักศึกษาที่มีความสามารถและศักยภาพสูงเข้าศึกษาในหลักสูตรและทำวิจัยในสาขาที่อาจารย์มีความเชี่ยวชาญ โดยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น ผู้วิจัยขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

จิตรสุดา ลิ้มเกรียงไกร. (2022). ระบบนิเวศที่เอื้อต่อการส่งเสริมความเป็นผู้ประกอบการสังคมในมหาวิทยาลัยไทย. Journal of Social Sciences, 52(1), 1-21.

ธีระ ราชาพล. (2567). ระบบนิเวศการเรียนรู้ของนักเรียนกับภาวะความพร้อมการศึกษาไทย. วารสารนวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน, 7(2), 119 – 127.

ปรเมศวร์ ชะรอยนุช. (2565). นวัตกรรมการบริหารวิชาการสู่การพัฒนากรอบความคิดผู้ประกอบการของนักเรียนมัธยมศึกษา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรเมศวร์ ชะรอยนุช, นันทรัตน์ เจริญกุล และสุกัญญา แช่มช้อย. (2024). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารวิชาการสู่การพัฒนากรอบความคิดผู้ประกอบการของนักเรียนมัธยมศึกษา. Journal of Education and Innovation, 26(1), 204-217.

พิทยา บุณยศิวาพงศ์. (2566). กิจกรรมเสริมสร้างทักษะผู้ประกอบการโดยใช้สถานประกอบการธุรกิจชุมชนตำบลเขาแก้วศรีสมบูรณ์เป็นฐานการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. ใน การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. (2563). นโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาเยาวชนตามกรอบนโยบายความเป็นผู้ประกอบการของ UNCTAD (รายงานวิจัย). กรุงเทพมหานคร: บริษัท โกโกพริ้นท์ (ไทยแลนด์) จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). สภาพการจัดนิเวศการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษารูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). รายงานผลการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาความเป็นผู้ประกอบการ ในผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และอาชีวศึกษา กรณีศึกษาของต่างประเทศและประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

อานนท์ ปานะจำนงค์, วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง และพร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2566). แนวทางการพัฒนาระบบนิเวศการเรียนรู้ของโรงเรียนในเครือเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ ตามแนวคิดทักษะของนักเรียนในสังคม 5.0. วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 38(2), 11-21.

Lin, J. et al. (2022). The ecological approach to construct entrepreneurship education: a systematic literature review. Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies, 15(6), 1333–1353.

Lindner, J. (2020). Entrepreneurial learning for TVET institutions A practical guide. UNESCO-UNEVOC International Centre for Technical and Vocational Education and Training.

Liu, H., Konak, S. K. & Konak, A. (2021). Key Elements and Their Roles in Entrepreneurship Education Ecosystem: Comparative Review and Suggestions for Sustainability. Sustainability, 13(19), 1-28.

McCallum, E. & Bantani Education. (2019). Entrepreneurial learning in TVET – Discussion paper. UNESCO-UNEVOC.

Pugh, R., Soetanto, D., Jack, S. L. & Hamilton, E. (2021). Developing local entrepreneurial ecosystems through integrated learning initiatives: the Lancaster case. Small Business Economics, 56, 33–847.

The Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. (2012). Entrepreneurship Education at School in Europe National Strategies, Curricula and Learning Outcomes. EACEA.

The Secondary Educational Service Area Office Khon Kaen. (2024). Guidelines for the Implementation of the CAREER INNO-LIFE, B.E. 2567. https://www.kksec.go.th/web/upload/Career-Inno-life.pdf. [in Thai].

Rocha, R.G., Paco, A.d., Alves, H. (2024). Entrepreneurship education for non-business students: A social learning perspective. The International Journal of Management Education, 22(2), 1-22.

Toutain, O., Mueller, S. and Bornard, F. (2020). Decoding Entrepreneurship Education Ecosystems (EEE): A Cross-European Study in Primary, Secondary Schools and Vocational Training. Management international, 23(5), 47–65.